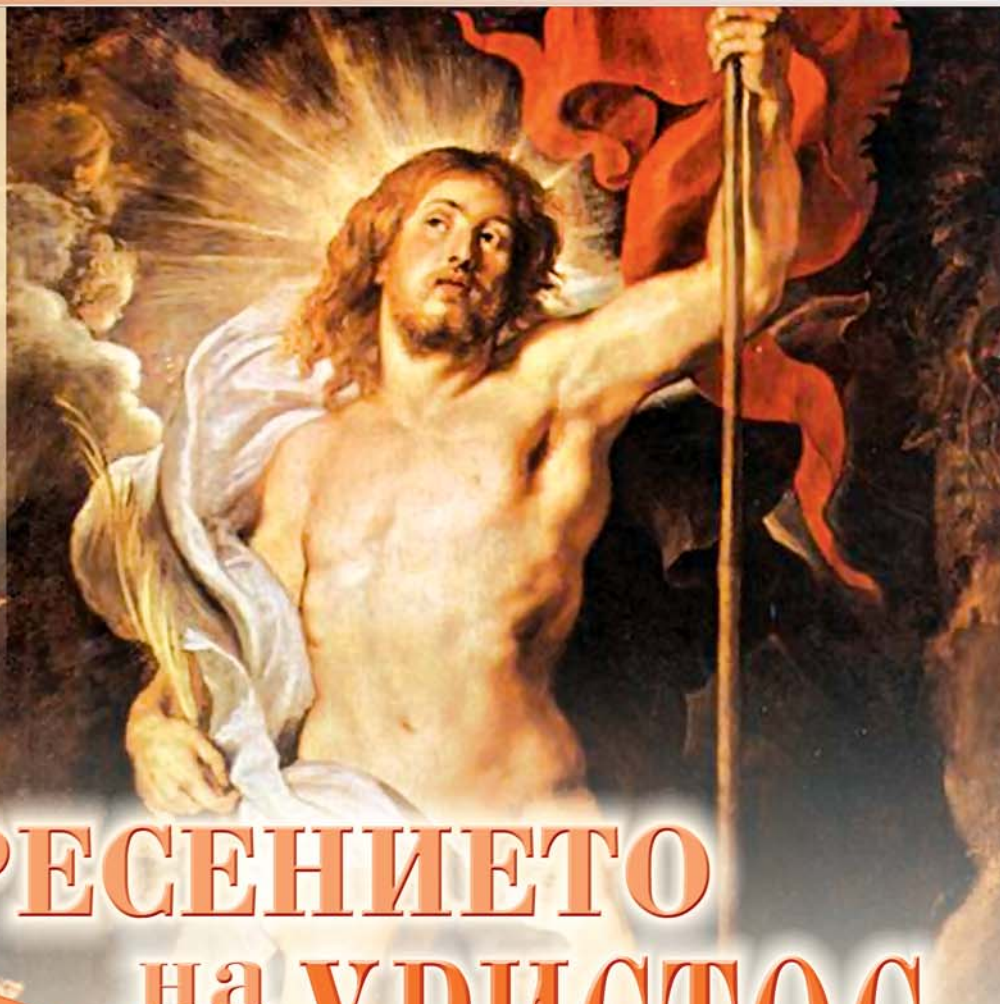

На съвременните хора е особено близко и понятно събитието от книгата „Деяния на апостолите“, свързано с проповедта на ап. Павел в Атина - центъра на културата, философията, изкуството и литературата. Той проповядва вяра в Христос, спасил човечеството чрез Своята кръстна смърт и възкресение.

ВЪЗКРЕСЕНИЕТО на ХРИСТОС

Ако някой днес, след като приеме истината на благовестието, поиска да говори за вярата си на висок глас, ще се почувства като човек, дошъл в Атина - града, пълен с идоли, с дива и странна, "ненаучна" за днешните хора и ненужна проповед.

Съвременността се оказва дори по-изтънчена от елинската Атина в изобретяването на идоли. Създават се абстрактни идейни идоли: всевъзможни научни и ненаучни теории, в които се оплита безпомощно душата на днешния човек. В пантеона на съвременните "атиняни" има политически, социалистически, естетически и научни идоли.

И това вече не е наивното, простодушно идолопоклонство, свойствено за дохристиянския свят. Тук се усеща по-редкият, съзнателен и упорит дух на съпротива и идолопоклонство, въоръжен със силата на знанието, абстрактната мисъл, тънките чувства. Късно през нощта, преди зазоряването сенките са по-плътни, отколкото привечер.

"Всички атиняни и чужденци, които живееха там, не си прекарваха времето с нищо друго освен да разказват или да слушат нещо по-ново" (Деян. 17:21). Тази черта е изцяло запазена и у днешните "атиняни", толкова жадни за всякакви както естетически, така и умствени развлечения. Затова атиняните довеждат ап. Павел в Ареопага и му казват: "Можем ли да знаем какво е това ново учение, което ти проповядваш? Защото донасяш нещо странно до ушите ни; затова бихме искали да узнаем какво е то" (ст. 19-21). Задоволяват любопитството си, като слушат ап. Павел, и когато чуват за възкресението на мъртвите, едни се присмиват, а някои казват: "Друг път ще те послушаме за това" (Деян. 17:32, СИ). Така ап. Павел "си излезе измежду тях" (ст. 33) и само някои "се присъединиха към него

и повярваха" (ст. 34). Не трябва да очакваме друг прием и от съвременните "атиняни", когато сериозно и искрено заговорим с тях за Христово възкресение, в което е цялата сила, същност и съдържание на християнството: "Ако Христос не е бил възкресен, то празна е нашата проповед, празна е и вашата вяра" (I Кор. 15:14).

Но и в съвременната "Атина" се намират хора, вече загубили душевното си равновесие и търсещи изход от лабиринта на модерната мисъл, макар да не го признават дори пред самите себе си. За тях се отнасят думите от Павловата проповед: "Атиняни, по всичко виждам, че сте особено набожни. Защото, като минавах и разглеждах светините ви, намерих и жертвеник, на който бе

написано: "Незнайному Богу." За Тогова прочее, Когото вие, без да знаете, почитате, за Него аз ви проповядвам" (Деян. 17:22-23, СИ). Съвременните "атиняни", близката на нас, скъпа, кръвно свързана със сърцето ни интелигенция наистина е "особено набожна". Тя служи на вярата, на религията си беззаветно, до мъченичество, до героизъм. Тя е свята по отношение на вярата си, но се е заблудила именно в тази вяра. Изгубила е пътя в гъстата гора и като не намира пътечката, не знае към какво да се прилепи, на какво да отдаде огъня на душата си, цялата се е превърнала в болка и мъка. В неспокойното си сърце тя издига олтари, на които непрекъснато принася жертва. Но сама не знае на кого да посвети жертвата си, не знае името на своя бог. Олтарът ѝ се оказва посветен на "незнайния бог". На бог, но непознат. На непознат, но бог. Така се съединява тази истински религиозна

Човечеството никога не е смятало и днес не смята своя живот, пропит от зло и грях, отровен от ненавист и престъпления, извратен от слабост и ограниченост, за нормална участ на човешкия род. То не вярва в Спасителя, но запазва потребността си от спасение и вярата си в спасението. Днес хората са убедени, че ако няма да се спаси и не може да се спаси отделният човек, отделното поколение, човечеството като цяло ще се спаси в лицето на бъдещите поколения, олицетворяващи сякаш целта на историята, изхода от историческия лабиринт. Пътят на прогреса е спасението на човечеството. Така мислят, чувстват и вярват съвременниците ни. В името на тази вяра, в името на спасението на човечеството се жертват живот, покой, свобода. Спасението чрез прогреса е пътеводен огън за днешните хора. Лишете ги от тази вяра, погасете този огън и те ще останат в

Прогресът не е спасение и защото не побеждава главния враг, обезценяващ и обезсмислящ живота - смъртта, която чрез ужасяващ nihilizm унищожава всички ценности.

също толкова малко може да послужи за идеал и гражданинът на държавата на бъдещето (Zukunftstaat), ако забрави самодоволно нашите страдания, цената, с която е бил купен този Zukunftstaat в историята. В представите за държавата на бъдещето, за човечеството, спасило се чрез прогреса, неизбежно се налага да се раздвояваме между две възможности:

"Или бъдещите хора с по-чувствителна съвест ще се терзаят от съзнанието, че за тяхното благополучие е платена толкова висока цена и ще са хиляда пъти по-нещастни от нас, т.е. ще

И СЪВРЕМЕНОТО СЪЗНАНИЕ

жажда с оскъдността на религиозното знание и вярата. Съединява се до момента, когато най-последно се открие името на непознатия. Поклонението на непознатия бог днес се изразява в служение на една смътна идея, един духовен идол: идеята за прогреса, който е частен случай на световния закон за еволюцията. Безкрайният, а следователно и непознат, неизследваем с човешки средства прогрес, безкрайната еволюция - това са Зевс и Олимп на съвременните "атиняни". И за тази идея, за този олтар на "непознатия бог" можем да кажем с думите на ап. Павел: "За Тогова прочее, Когото вие, без да знаете, почитате, за Него аз ви проповядвам." Защото учението за прогреса и световната еволюция е смътната, несъзнателна проповед за Христовото възкресение. А тя включва в себе си истината, която се съдържа в учението за еволюцията и прогреса, ако ги тълкуваме правилно.

непрогледен мрак, непоносим за най-добродетелните, най-чистите, най-вярващите. Но наистина ли в прогреса има спасение? Спасява ли се човечеството чрез него от мрака, скърбите, униженията, паденията? На тези въпроси отговаряме трикратно: не, не и не.

Частта не може замени цялото - ако днес богатите се ползват от всички материални блага, не можем да кажем, че съвременното общество благоденства. Ако в края на времената последните поколения благоденстват и се окажат щастливи наследници на целия исторически прогрес, няма основание да мислим и да твърдим, че в тяхно лице се спасява цялото човечество, че е победена вековната трагедия. Самодоволеният богаташ, който не се грижи за работниците си, най-малко може да се смята за възплъщение на идеала, но

са напълно неподходящи за ролята на щастливците от бъдещето, един вид венец на световната история.

"Или в противен случай, ако те забравят всичко и припишат заслугите на себе си, на практика ще се получи отблъскващо безобразие - ще излезе, че заради еснафското доволство и благополучие на тези господа е била платена огромна цена - била е пролята кръвта на мъчениците.

Поразен съм как изповядващите религията на прогреса не забелязват, че идеалът им е призрачен. Идеята за прогреса не дава и не може да даде изход от трагичните противоречия на живота, човек няма как да се спаси от тях чрез прогреса.

Но прогресът не е спасение и защото не побеждава главния враг, обезценя-

Христовото възкресение е завет и обещание за съхранение на всички ценности. И най-вече - на абсолютната ценност на човешките личности, които смъртта коси безжалостно. Чрез него се възстановява всичко вечно и стойностно, сътворявано през човешката история.

ващ и безсмислящ живота - смъртта, врага, който чрез ужасяващ nihilизъм унищожавя всички ценности. Понякога хората се опитват да надвият смъртта, като притъпяват трагичното ѝ острие, измислят средства да я направят безболезнена и спокойна. Фактът, че смъртта съществува, обезценява живота не само защото го превръща в нещо временно и случайно, а и защото унищожавя онова, което свързва човечеството, слага печата на откъсаността върху целия му духовен живот.

Смисълът, който се влага в понятието "вечен живот", предполага нов, качествено различен начин да се възприема битието. И жаждата за пълно, абсолютно познание и чувство, която изпитва душата ни, може да бъде задоволена именно чрез същностно раз-

личен живот от този, който познаваме, вечно съществуване, способно да реши загадката на човешкия дух. Не можем да утолим тази жажда за вечността, не трябва да я заглушаваме, защото това значи да извършим най-голямото духовно престъпление - предателство спрямо Святия Дух.

Какво ни дава учението за възкресението на Христос и основаното върху него предстоящо всеобщо възкресение? То сочи единствения възможен изход от трагичните противоречия, за които говорихме. Христос възкръсва - в тайнствения център на света вече се е осъществил решителният сблъсък между добро и зло, живот и смърт. Доброто и животът са победили безусловно. Христос възкръсва - такъв е неоспоримият факт, който християнството възвестява на света. Върху него полага

учението си. Христовото възкресение е завет и обещание за съхранение на всички ценности. И най-вече - на абсолютната ценност на човешките личности, които смъртта коси безжалостно. Чрез него се възстановява всичко вечно и стойностно, сътворявано през човешката история. Христовото възкресение е спасение на духовните блага, на истинските ценности на културата. Тук е и отговорът на въпроса: какъв е

смисълът на човешката история след Христос, защо сме осъдени да се мъчим в това място на скръбта, когато вечната правда вече е удържала победа и е казано: "Дерзайте: Аз победих света" (Йоан 16:33).

Творението със своя център - човечеството и историята му - е богочовешко дело - не само Божие, а и човешко. Човечеството не може нито да се спаси, нито да се промени със свои сили, но не бива и да бъде спасено насила, като дете. То трябва да достигне вътрешна зрялост, да измине дълъг исторически процес. И този процес в християнската вяра получава абсолютна, макар и лежаща извън нея цел: подготвя света и човечеството за всеобщо преобразуване, за срещата с Идващия в слава и сила. Какъвто и да бъде този процес по непосредственото си съдържание и земни резултати, той в крайната си цел е прогрес, защото е пътят към върховната цел, към новия Йерусалим. Следователно участието в осъществяването на прогреса е не само задължител-

на задача, но и пълна с дълбок смисъл. Никой творчески подвиг, дар на Святия Дух, не се отхвърля, не се унищожава от смъртта, а се съхранява като мост в бъдещето.

Мечтата за новия Йерусалим, предчувствието за спасение на света и всеобщо възкресение и преобращение е залегнала дълбоко в душата и на тези, които са отхвърлили вярата в Спасителя. Спасение е реален факт и присъствието му в живота на хората не може да се зачеркне. Оттук се раждат теориите за прогреса. Но колко бледи и извратени са тези идеали, след като са откъснати от религиозния си корен и са превърнати от идеали за всеобщото съхраняване и възстановяване на всички ценности в скучна, безцелна мечта за кратковременно земно щастие на покъсните поколения, купено с цената на кръвта и страданията на предишните!

Но вече чуваме как против нас се надига главният логически идол на нашето време - "научността". Пред нея отстъпват и коленичат дори най-смелите умове. Чуваме прегракналия глас на нейните оракули: "Как може се говори за възкресение, за чудеса, за неща, които науката отдавна е отхвърлила и смята за отживели суевория!"

Един от водещите мисловни идоли е идеята за еволюцията, която всъщност е отглас на забравеното Откровение. Според това учение всичко се развива, създават се нови форми на живот. По еволюционен път от мъртвата материя възниква първата жива клетка, а чрез свързване на такива клетки се образува животинският свят. Еволюцията на животинския свят пък ражда личности като Платон и Дарвин, Нютон и Шекспир. Тази теория, която отрича чудото, без сама да си дава сметка, ни въвежда в света на чудесата, в света на непрекъсващото сътворение, на постоянното преобразуване. Тя само установява реда за възникването на новото творение и като описва условията за това, ни прави безчувствени към факта, че живеем в атмосфера на непрекъснато чудо. Нима не е чудо възникването на живота на нашата планета, на видовете, на културата?

Нашето време много обича да използва идеята за "естествената необходимост", научно доказуема в законите на природата, и да ѝ противопоставя разбирането за света като възплъщение на творчески идеи, като непрекъснато чудо. Но философите с подобни убеждения пропускат само един вид естествена необходимост, - от чудо, ново творение, нов живот. Например марксизмът твърди, че по силата на естествената необходимост - развитието на производителните сили - на известно стъпало от това развитие става чудо: настъпва обществено преобръщение, след царството на необходимостта идва царството на свободата. Вместо злобен, нещастен, разкъсан от вражда човешки свят, изведнъж се създава светло, пълно с хармония и радост царство на човекобогове. От мръсен, безформен пашкул излита прекрасна пеперуда, грозното яйце се пука и в него се оказва райска птица...

И ето, въз основа на същото понятие за естествена необходимост, с което борави съвременната научна мисъл в дарвинизма, марксизма и изобщо в еволюционизма, ние постулираме, утвърждаваме необходимостта на чудото - Христовото възкресение - а след него и всеобщото възкресение и преобръщение като най-висше и завършващо звено от космическата еволюция. Центърът на въпроса е къде да открием световния демиург, творящ тази "естествена необходимост"? Да го търсим ли в полуфантастичната, полумитологична, свършено чужда за нашия вътрешен опит представа за мъртвата материя, или да го видим в светлата сила на човешкия и световния дух? Тези базисни религиозни и философски предпоставки не могат да бъдат дадени от науката. Човешкият дух ги черпи от дълбините си, от философското и религиозното си съзнание. За християнството смъртта не е физическа, а нравствена необходимост - следствие от греха. Съпътстващите я физически процеси са само външно осъществяване на вътрешната необходимост. И ако грешният човек се оказва смъртен, то безгрешният, свършено

Ако Христос не бе възкръснал, ако Каяфа се бе оказал прав, а Ирод и Пилат - мъдри, светът щеше да е една безсмислица, царство на злото, лъжата и смъртта.

свят Човек по "естествената необходимост" Го очаква безсмъртие. "Бог Го възкреси, като Го освободи от страданията на смъртта, понеже не беше възможно Той да бъде държан от нея" (Деян. 2: 24).

Едно от двете твърдения е вярно: или евангелският Христос е мит, или историческият Христос много се различава от евангелския. Такъв Праведник няма как да стане плячка на смъртта и да признаем обратното, значи изобщо да потвърдим безсилие на духовното начало в света, да се потопим в такъв безграничен писимизъм, при който животът изглежда измислен от дявола, а мечтите за прогрес са детинщини. Ако Христос не бе възкръснал, ако Каяфа се бе оказал прав, а Ирод и Пилат - мъдри, светът щеше да е една безсмислица, царство на злото, лъжата и смъртта. Тук не става дума за смъртта на даден човек, а за това, дали се е прекратил истинският живот, животът на свършения Праведник. Ако Неговият живот не може да надвие врага, каква надежда остава за бъдещето?

Във възкресението на Христос се решава въпросът за смисъла на живота и на историята, за правдата на света. В Него всичко умира и с Него всичко възкръсва, изгълва се със смисъл. И даже същата теория за еволюция и за прогреса, с която сега човечеството се откъсва от религията, получава висш смисъл и значение. "Ако Христос не е бил възкресен, то празна е нашата проповед, празна е и вашата вяра."

Христос възкръсна!

протоерей
Сергий Булгаков